

тон, теглен от два хубави коня и файтонджия със зелена униформа. Цялото семейство, без баба ми се настанихме в него и потеглихме. Много съжелявахме, че момчетата от махалата не ни видяха. Пресякохме железопътната линия и района на фабриките, в една от които е работил баща ми и до с. Колю Ганчево се движехме между зеленчукови градини. От там се отбихме на изток, като брат ми се качи при файтонджията на капрата. На около 3 км преди с. Могила се отклонихме по път на юг, ограден с черничеви дървета. След около 400 метра навлязохме в район с овощни и други дървета, а между тях постройките на стопанството. На откритата площадка в центъра ни посрещна директора и ни отведе в дирекцията. След кратка почивка, той ни разведе последователно в краварника, свинарника, овчарника и птицефермата.

Най-много време накрая бяхме в конюшните, впечатлени от хубавите коне-жребци. След това отидохме в хубава беседка в парка на стопанството на почерика и обяд. Едва тогава ни разрешиха с брат ми да посиграме из парка. Попаднахме на хубави черници и брахме и ядохме барбонки/шан-дуду/, като се дос та изпоцапахме, не само по ръцете, заради което майка ми, както винаги се скара повече на мене, като по-голям. Това помрачи доброто ми настроение. Тогава не предполагах, че след 13 години, като стажант-агроном ще дойда в това стопанство и ще остана в него пълни 41 години.

Завръщайки се в града, ние с брат ми бяхме много доволни, защото децата от махалата ни видяха във файтона.

Докато бяхме в града, всяка неделя с баща си се къпехме в новооткритата квартална "Живкина" баня. Тогава тя имаше в двора си и открит басейн. Такъв имаше ~~тънка~~ и във фабрика "Мебел", южно от гарата. Момчетата от махала и ние, повече се къпехме на "Куловият бент" в река Бедечка, близо до "Беш Бунар".

Цялото семейство, на 1 септември се завърнахме в с. Трън. Ние с брат ми пътувахме натоварени върху багажа с каруцата на бай Рачо Кръчолов. Минахме през селата Могила и Сърнево. Беше ни доста отекчително, но интересно. До 15 септември ски-тажме с връстниците си из землището при пасенето на добитъка.

Тази година седнах на един чин с Нено Димитров, за което вече споменах. Беше добро и малко затворено като мен момче.

И тази година продължих уроците по цигулка и участието си в спявките на хоровият състав. Особено трудно ми беше през есенните и зимни дни. Понякога се налагаше учителя Бабалов да ме освобождава от тези занимания.

От тази година, добри спомени имам от събора в с. Трън на моят рожден ден, този в Раднево на 1 октомври и на следващата неделя, когато ходихме с каруцата на хазяина на събора в село Любенова махала. Там гостувахме на някакви познати на баба.

Едва по-късно, като гимназист научих, че дядо ми е бил учител в това село през 1868/71 година. Не разбрах обаче, дали хората в които гостувахме, бяха стари познати на дядо, защото по това време баба ми не е била омъжена за него.

Новата година и Коледните празници посрещнахме, както всяка година, спазвайки традициите. От миналата година аз не ходех да коледувам и суворавкам, считайки се за голям. Брат ми беше в III-то отделение и си позволяваше да скита и играе из цялото село. Често вечер закъсняваше и баща ми го наказваше.

През тази 1936 година най-добре са спомените ми от снежната виелица на 11 февруари. Въпреки силния снеговалеж и вятър, сутринта всички "трънчани" бяхме навреме в прогимназията.

По трудно се прибрахме на връщане, поради големите преспи на вята по шосето. На следващия ден беше тихо, ясно и много студено. С няколко магарета лесно си пробихме път през преспите,

и навреме бяхме на занятия. По средата на часовете учителите ни изведоха край заледената река Кумруджа, където си правихме снимки, както цялата прогимназия, така и сама нашата паралелка, заедно с класната ни Ана Балканска.

В часовете по гимнастика Ан.Бабалов ни ~~научи~~ по правила та да играем футбол, баскетбол, хазена и народна топка. През пролетта започна да ни подготвя за изпълнение на различни групови гимнастически упражнения. В края на месец май той организира и първият публичен футболен мач в Раднево на Герена, като подготви от нас два футболни отбора. Под негово ръководство очертахме футболно игрище с нормални размери, като греди за вратите ни осигури търговеца Желю Бабаджанов. Неговият син учеше в нашата паралелка. С афиши написани от нас, разгласихме за футболната среща. На нея присъствуваха освен ние учениците от прогимназията и още 30 - 40 граждани, предимно родители на играещите ученици. Бабалов ни беше организатор и съдия. За пръв път играехме на игрище с нормални размери и през второто полувреме едва се влязахме по него. След мача извадихме гредите от вратите и ги върнахме на търговеца. И следващата година проведохме няколко такива футболни мача. Някои от игралият тогава мои съученици, по-късно станаха добри футболисти както в Раднево, така и в Стара Загора. Ще спомена имената на Петър М.Петров, Илчо Русев, Кочо Ламбев, Минчо Кончев и други.

Същата пролет участвувахме и в прегледа на гимнастическата подготовка на прогимназии ~~от~~ от района на Стара Загора.

Хоровият състав разшири дейността си, разучавайки църковни песнопения и всеки неделен ден участвувахме в тържествените литургии в църквата на Раднево. От тогава зная и си припявам тези църковни мелодии и припеви като: "Спаси Господи люди твои", "Тебе Господи", "Христос воскресе", и други

пътуване с чичо
Тази пролет участвувахме при залесяването на общиска мера по шосето за с. Гледачево. Имам съхранена снимка.

Поведенските празници, в село ни гостуваха за няколко дни вучинайка Жанка с дъщерите си Фанчето и Мера. Водихме ги селските хора, проведени за пръв път на зелените морави западно от река Сазлийка. Това стана възможно, след построяването на новият голям мост на реката.

Въпреки липсата на достатъчно време, продължавах да чета вестниците, които хазяина вечер донасяше на баща ми. От тях научих за Итало-абисинката война, за метежа на генерал Франко срещу републиканското правителство на Испания и за бунта на Венизелос в северна Гърция. Не ми бяха напълно ясни причините за тези събития, но отбягвах да питам баща си. Повече се интересувах от проявите на Дан Колов и другите спортни събития.

Редовно в неделен ден ходех да слушам новите по радиото в Читалището.

От 16 до 21 май, с майка ми и брат ми участвувахме в екскурзијата до Рилският манастир, организирана от прогимназията.

За нея ученическият ни хор подготви специален репертуар от песни като: "Върви народе възродени", "С радост всички да запем", "Край Босфора щум се вдига" и други, които изпълнявахме на три гласа. И сега на 24 май често си припявам втората песен, особено: "Вам о братя днешка славят и възпява цял народ. Слава слава днес се чува, сред славянски род велик." Освен моята майка и други учителки с децата си участвуваха в екскурзијата

Във влака до София, непрекъснато изпълнявахме нашите песни, повтаряйки ги често по желание на пътищите. При движението си из града, строени по гласове в три групи, винаги пеехме нашите марзови песни. Хората ни ръкоплескаха и често питаха от кой край сме. С гордост отговаряхме: "От Раднево, Ст-Загорск"

При посещението си в Борисовата градина, случайно срещнахме поетесата Дора Габе. Тя ни рецитира най-новите си стихове, а ние ѝ изпълнихме нашите песни.

В зоологическата градина изгубихме моят брат иван К. Иванов, чиято майка, като учителка в първоначалното училище също участвуваше в екскурзията. Това значително помрачи настроение то ни при прибирането в хотела. Едва към 22 часа, един полицай доведе загубените при нас в хотела. Директора Р. Йорданов направи доста сериозна критика на двете майки-учителки, остави двете си деца без контрол.

На следващия ден с влака пътувахме до Кочериново, откъде то се прехвърлихме на теснолинейката до с. Рила. Там ношувахме в училището на дюшеци върху пода, заедно с ученици-екскурзиянти от шопските села. Направиха ни впечатление народните ~~хора~~ хора, които играеха без съпровод на музика. На следващия ден отново с теснолинейката се предвишихме до Рилският манастир. Впечатли ме красотата на величественната Рила планина.

Манастира ме изненада с мащабите си, а и до тогава нямах представа за манастирите въобще. В църквата се поклонихме пред мощите на Свети Иван Рилски, след което се качвахме и на Хрельовата кула. Ходихме и до пещерата-постница, където е живял Светец. Провирахме се през тесният ѝ отвор на тавана, за да проверим нашата "праведност". Пред пещерата направихме снимка на цялата група, ~~която~~ съхранявам и сега. Вечерта се върнахме в с. Рила, където ношувахме в същото училище. На следващия ден се завърнахме в София, където ношувахме в едно училище. При придвижването си из града, отново го огласяхме с нашите песни. На следващия ден се завърнахме доволни в Раднево.

На 24 май участвувахме в тържественото чествуване празника на Славянската писменност и братята Кирил и Методи.

На 20 юни приключи учебната година, като аз бях почти пълен отличник. На следващия ден се заврнахме в Стара Загора, като с брат си отново пътувахме на каруцата с багажа. Извози ни хазяина чичо Митю по меките пътища през селата: Занемосец, Землен, Трънково, Коларово, Голямо Кадиево/Загоре/, през голямата мера, където сега е летището и с. Колю Ганчево. Между селата се движехме през море от изкласили ниви.

И тази лятна ваканция прекарах основно в четени на книги от известните чуждестранни автори: Зола, Балзак, Толстой, Постоевски и други, намиращи се в библиотеката /сандъците в мазето/ на баща ми. Там открих и прочетох: "Желязната пета" от Джек Ландон, "Огънят" от Анри Барбюст, "На западния фронт нищо ново" от Ерих Мария Ремарк и други. През това и следващото лято намерих някои книги от Карл Май, Май Рид, Едгард Уелс и Жъптон Синклер. В сандъците на баща си попаднах и на "Проститутка" от Виктор Маргерит и "Полови извръшения" от известен астрийски професор-лекар. По-късно някои от книгите на баща ми, раздавани от мене на стъченици в гимназията, не се заврнаха у нас. Отново се налагаше майка ми да ме изгонва на улицата, за да играя с връстниците си.

Продължавах всяка сутрин да тичам по двадесетина минути по дълбината на двора, а понякога и да участвувам и в махленските футболни мачове на "Аланчето" или "Валовете". Включвах се и в груповите скитания до Аязмото, Казлера и Бадемовата горичка, но не винаги. Основно дружах с Тенко, който само с мене излизаше извън улицата. Най-често играехме около "Трапа" в Парка, организирайки "Битки" с шишарки, подражавайки на индианците от гледаните филми.

Това лято посрещахме в града борците Дан Колов Хари Стев. На подиума издигнат на "Герджиковият алан" се проведоха

борби, в които участвува и старозагорецът Никола Илчев. С брат ми гледахме борбите от покрива на тоалетната на леля ни Марийка. Дан Колов победи негъра Реджи Сики.

Често вечер, когато засвиреше военната музика на плаца, в двора на казармата отново ходихме там. Тази година обаче ни се случи интересно преживяване. В края на август бяхме ходили на "Вадемлика" да берем бадеми, които имаха вече хубави ядки. Почти замъркнахме и решихме, вместо да обикаляме през Парка, да преминем през познатия ни район на казармите. Движейки се през най-залесената му част, попаднахме на нощната охрана, която вдигна тревога в района. Вместо да се разпръснем, групово се скрихме в един гъст шубрак. Скоро ни намериха и отведоха в ареста към караулното. След известно време, най-малките започнаха да плачат и да се молят да ни пуснат. Дойде един войник и изведе плачещите: Гено Станилов, Пенcho Сл. Дечев, Любко Калчев, Пепо Маматойна и моят брат. Нас по-големите и неплачещи, останахме в ареста. След около половин час решихме и ние да плачем и шумно се разревахме. Дойде при нас някакво началство, наречени "големите ревлювци", удари ни по-няколко хубави плесника и нареди на един войник да ни изведе от района на казармите. В групата на големите бяхме: Радомир Лечев, Николай Станилов, Иван Нойков, Христо Галаганчето, Стоян Симеонов/Тенко/ и аз. След този случай престанахме да ходим на плаца в казармата, даже и когато засвиреше музиката.

През това лято, баща ни отново ни води през Кара Севрия пешком на Старозагорските бани. Няколко пъти придружавах баба си при гостуванията ѝ на сестрите си в града. С брат ми повече обичахме да посещаваме домовете на вуйчовците си Кънчо и Колю.

Редовно всяка седмица с баща си се кълехме в Живкината

баня. Често с Христо Лечев в двора свирехме на цигулките си.

Баща му дядо Лечо веднаж ни води в Мъжката гимназия, където беше прислужник. Впечатлиха ме кабинетите по физика, химия и пеене.

В началото на септември се завърнахме в с. Трън. През тази 1936/37 учебна година щях да съм вече в III-ти прогимназиален клас. По този повод на 12-тия ми рожден ден ^{день} баба ми каза: "Вече си коджа момче, айол!". Отново стоях на един чин с Нено Д. Петров. Продължих уроците по цигулка и участието си в хоровият състав на прогимназията.

През тази есен, майка ми се разболя от ишиаз и обстановката в семейството се усложни. Тя беше 20 дни в Ст-Загора на нагревки в болницата и аз трябаше да помогам на баба си при домакинската работа в къщи. И след завършването ^и следващо да продължа тази си дейност, като с брат ми трябаше да се грижим само за себе си. Налагаше се често, вечер на газената лампа да уча уроците си. Тогава ме тормозеше тютюневият дим от цигарите на баща ми. През този труден за мен период, имаше и хубави дни. Например участието в гроздобера и къщенето на сина на бати Гено Малчев, на когото през 1936 година родители ^{бързо} ми ^{купом} на свадбата му. Успях да отделям време и за четене на вестниците. Интересно беше развитието на гражданска та война в Испания, разделила света на два лагера. Едните подкрепяха Франко, другите страни републиканците. Често вестниците коментираха възможностите за една нова Световна война, която щяла да доведе до ликвидиране несправедливите клаузи на Нюйския и Версайски договори за България. Вестник "Зора" открито подкрепяше Германия, а вестник "Заря" беше резервиран.

Под влияние на тези събития, ние започнахме в село ^{№ 8} пълните кариери да играем на война. От видяното в снимките

на вестниците ние строяхме укрепления, от които се обстрелявахме с буци пръст или торбички пълни с пясък. Диню Тодоров, магазинера на Кооперативния магазин, ходил за пясък на кариерата, ^{Бъшо} видял нашите построени укрепления. Като войник служил в пионерна част, той бил изненадан от уменията ни. В Читалището споделил с хората видяното и казал, че аз съм ръководил връстниците си при строителството им.

В домашните ни албуми, имаше снимки от участиято на баща ми в различни манифестации. Когато го питах, за какво са се провеждали, той ми отговаряше, че е твърде рано да се интересувам от тези неща. Това доста ме обиждаше.

От баба си знаех за нейните скитания с моя дядо по селата, за да работи като писар по общините. Бил е преследван като русофил по времето на Стефан Стамболов. Тя ми разправяше и колко тежко ѝ е било по време на I-вата Световна война, когато и двамата ѝ сина били на фронта. Само веднаж ми сподели за тревогите си, когато баща ми е бил уволнен като учител, на два пъти в затвора, а след това работил из заводите на града.

От неговите книги по-късно ми стана ясно, защо с бай Петър Даракчиев са били гонени и арестувани. Водели се борба за едно по-справедливо социално общество и добри отношения между хората. По това време малко знаех за революцията в Русия, където бедните победили Царизма и богатите. От ученото по история в училището не ми беше ясно, защо богатите западни страни винаги са подкрепляли Гърция и Сърбия, при нашите справедливи войни за Обединението на България? Защо след Освобождението ни от турското иго, смѣ даже воювали срещу Русия? Още от времето на дядо ми Стефан у нас руснаците бяха на почит, както и Франция, заради Френската революция. Всичко това знаех от прочетеното в книгите на баща ми.

Когато след обед оставах в кръчмата на хазяина в Раднево за музикалните си занимания, често слушах разговори на посетителите за некои хора в затвора, заради участие в социалните борби между хората. Такъв беше случай с Михал Христов, син на собственика на къщата зад кръчмата и за името на Георги Михалев и братята му, които не познавах. В тази кръчма научих, че богатите търговци в Раднево не обичали баща ми и радневец Иван Робев, заради участието им в ръководството на Районният кооперативен съюз "Посредник".

Завършвайки прогимназията през пролетта на 1937 година, аз имах вече самочувствието, че съм ~~българ~~ голямо момче, знаещо доста много, макар че не бях навършил 13 години. Все още обаче нямах определена насоченост към бъдещето си. Бях доста затворено в себе си момче, поради което съучениците и приятелите ми ме смятаха за "горделивец". Учителите ми ме имаха за скромно момче, не парадиращ със знанията си ученик, който чете много странични книги. Самият аз делах приятелите си на добри и лоши, няマイки предвид положението на родителите им.

Отблъгвах открит разрыв с лошите, като понякога се опитвах да им въздействувам. Търсех приятелството на добрите и се старах да им подражавам.

В края на учебната година положих усилия да бъда пълен отличник, за да мога по-лесно да постъпя в гимназията. Малко от нас учеха в гимназийте, защото такива имаше само в по-големите градове.

Продължавах да спортувам и участвувам в спортните прояви на прогимназията. Все по-често не носях предпазният си колан.

С хоровият състав и цигуларите, учителя Ан. Бабалов подгответи специална програма. Освен това ^{беше ми} доведе на гости от град малката братовчедка Мера. Това ме отнемаше доста време.

На 20 юни, при приключване на учебната година ние изнесохме нашият тържествен концерт в салона на прогимназията. За пръв път се явях като цигулар пред публика. След концерта ни бяха връчени дипломите за завършено прогимназиално образование. Бях отличник, като имах само две петорки, но поради раждането на престонаследника Симеон на 16 юни, всичко беше коригирано на шестици.

На 21 юни цялото семейство се завърнахме в Ст.-Загора. Аз повече нямаше да се връщам в с. Трън, като ученик от есента в гимназията. Доброто ми настроение беше помрачено от събитие, доста злощастно за мен. То се случи на 22 юни 1937 година.

Сутринта след закуска бяхме насядали с момчетата от ма-халата на тротоара пред нашата врата, кроейки планове за по- приятно прекарване на ваканцията. Към 9,30 часа ми се приходи по-голяма нужда и отидох в тоалетната. Имах хронически запек и с доста напъни успях да се изходя. Понеже бях без кола-ня, хернията ми значително се увеличи. Опита ми чрез масажи да я приведа в нормално положение беше неуспешен. Малко поиз- плашен излязох при приятелите си. Скоро обаче започна да ме боли силно стомаха. Отидох отново в тоалетната и се опитах да върна в нормално положение хернията си, но отново не успях.

Разтревожен отидох при майка си и плачейки й обясних състоянието си. Тя ведна⁹ изпрати брат ми да потърси баща ми в кафе не "Златен лъв", където ходеше, за да доведе лекар. Към 11 часа той дойде с д-р Петков, негов приятел. Той установи преклещва- не на хернията, равнозначно на преплитане на червата. Налага- ла се спешна операция, за да се оправи движението на храната в червата, защото ще се развие перитонит. С нает файтон вед- нага бях откаран в частната болница на д-р Прокопи Андреев, намираща се на "Житния алан". Той ме прегледа и веднага раз-

пореди да бъда подготвен за операция. На ръце бях отнесен от млад и силен санитар Ради, който по-късно разбрах, че е от нашето село Трън. Облечен в болнични дрехи, към 14 часа бях отнесен в операционната ^{насъ} вързан на нея. Тя имаше рефлектор с лампи над нея. Дочух как д-р Андреев гласно умуваше за упийката, която следва да ^{ми} постави. Накрая реши да е "местна".

Покрит с бяло покривало, аз виждах само рефлектора, в който се отразяваше покривалото с прореза в мястото където действуващия хирург. Сестрата намаза обилно с йод мястото на хернията и около нея, след това постави няколко инжекции, вероятно с упийката. След като изчака десетина минути, лекаря започна операцията. Дочувах ясно хрускане, но не успях болки. Наскоро след това почусвях много силна, пареща болка, която обхвана целия ми корем. Започнах да стеня гласно и да се мъча да се освободя от превръзките. Усетих, че червата ми се движат, а болките станаха нетърпими. Тогава видях в рефлектора че д-р Андреев държи в ръцете си част от червата ми. Изпаднах в паника и запищях. Хирурга ме удари на няколко пъти с лакътя си, за да не мърдам. Известно време мучих като животно но не гледах повече в рефлектора. След като намаляха болките погледнах към рефлектора. Червата ми не се виждаше в прореза на покривалото, но дочух как хирурга се кара на сестрата, че не му подава правилно конциите. По-късно Ради ми обясни, че след като разплел червата от прискрипването, д-р Андреев зашил най-напред разрязаните коремни мускули, а след това и кожата на корема ми. Всичко това продължи повече от един час. След това Ради ме отнесе на ръце в болничната стая на леглото, където трябваше да лежа по гръб с полусвит ляв край. Ако съм почувствувал болки, следвало да се обадя на сестрата, за да постави успокоителна инжекция. Това направих след

половин час, без да имам болки. Едва тогава осъзнах, че със тази операция д-р Андреев ми беше спасил живота. Имах късмет, че при клещването на хернията ми бе станало в Ст.-Загора, а не в Радово, където там тогава нямаше хирург.

След операцията прекарах няколко мъчителни дни, лежащ винаги на гръб, почти без да се движа. Едва след 7-ият ден ми извадиха конците и разрешиха да ставам и се разхождам. На 10-ият ден ме изписаха от болницата. До 20-ият ден на няколко пъти ходих на превързки, и контролен преглед. В къщи повече четях книги, рисувах или шиех възглавнички, разхождайки се главно из двора. Едната от ушитите възглавнички, доскоро съхранявахме в семейството, като стара реликва-спомен от операцията. След това започнах да излизам на улицата и постепенно да се включвам в игрите на връстниците си. Някъде към 25-ият ден ходих при д-р Андреев, да го питам дали мога да играя футбол. Отговори ми, че мога да играя каквото искам, а ако станело нещо, щял да ме заинесе отново. Не трябвало да играв сам на лост и вдигам тежести.

За тази моя спешна операция родителите ми заплатиха близо две учителски заплати. Въпреки това ходихме за 10 дни на Чинакийските бани, за укрепване на здравето ми. От тогава имам съхранена снимка. Там се запознах с връстника си Иван Георгиев Иванов/Пилето/. Неговият дядо Иван беше приятен събеседник. Той ни организира походи до селата: Тулово, Ръжена, Дъбово, Ветрен и Мъглиж.

До края на ваканцията прочетох книгите: "Капитан Драйфус", "Мъртвите сибирски полета", "Бел Ами" и други. С Христо Лечев често свирехме на цигулките.

С вълнение очаквах новата учебна година, когато щях да бъда вече гимназист.